

Upotreba ženskih *nomina agentis* u dnevnoj štampi

U ovom radu govori se o upotrebi ženskih nomina agentis u dnevnoj štampi. Primećeno je da se često koriste imenice ženskog roda kako bi se žena označila kao vršilac radnje ili nosilac zanimanja. Stoga je urađeno istraživanje na materijalu dnevnih novina "Politika", "Večernje novosti" i "Danas" iz 1986. i 2006. godine. Rezultati su potvrdili da su nomina agentis ženskog roda frekventnije od muškog roda u izdanjima novina iz 2006. godine u odnosu na izdanja iz 1986. godine. Takođe, prikazano je i jezičko stanje na sinhronijskom planu.

Uvod

Jedna od osnovnih osobina jezika je da se on menja i te promene moguće je uočiti čak i u manjim vremenskim razmacima. Jezičke promene su najuočljivije u leksici, dok su na gramatičkom i fonološkom planu vidljive tek nakon nekoliko decenija, a ponekad i vekova. Neke promene u jeziku uslovljene su spoljašnjim faktorima, odnosno izvesne promene u društvu mogu se odraziti i na jezik (Bugarski 2003).

Imenice kojima se označava vršilac radnje ili nosilac zanimanja nazivaju se *nomina agentis*. U današnje vreme, u govoru i pisanju, uobičajene su imenice poput *doktorka* i *direktorka* koje označavaju ženu kao vršioca radnje ili nosioca zanimanja. Međutim, ranije su ove imenice imale značenje "supruga doktora" i "supruga direktora", koje se vremenom promenilo. Iako se oblici muškog roda (*doktor*, *direktor*) mogu odnositi i na muškarce i na žene, primetna je tendencija stvaranja imenica kojima se jasno kazuje da je vršilac radnje ženska osoba. Ovo se postiže dodavanjem mocionih sufiksa

-ka, -ica, -(k)inja i drugih na imenice muškog roda (Bugarski 2004).

U ovom radu istraživane su promene u korišćenju *nomina agentis* u razmaku od 20 godina. Kao materijal za analizu poslužili su članci iz novina "Politika", "Večernje novosti" i "Danas".

Pretpostavka je bila da će u izdanjima novina iz 2006. godine u odnosu na izdanja iz 1986. godine frekventnije biti *nomina agentis* ženskog roda nego *nomina agentis* muškog roda. Sem razlika na dijahronijskom planu, razlike bi se mogle pokazati i u sinhroniji, među pojedinim dnevnim listovima, u zavisnosti od njihove orijentacije.

Materijal i metode

Jezičku građu čini po 10 izdanja novina "Politika" i "Večernje novosti" iz 1986. u periodu 15-25. maj 1986. godine i po 10 izdanja novina "Politika", "Večernje novosti" i "Danas" iz 2006. godine u istom periodu. Iz novina su izdvojeni članci koji se tiču politike, kulture i sporta. Ekscepirane su imenice koje označavaju ženskog vršioca radnje.

Celokupna građa sadrži 697 *nomina agentis*, s tim što u građi postoji 281 različita *nomina agentis*, ne uzimajući u obzir rod. U zavisnosti od roda, u građi je pronađeno 145 imenica muškog roda i 136 imenica ženskog roda koje označavaju ženu kao vršioca radnje ili nosioca zanimanja.

Analiza i diskusija

U ovom radu *nomina agentis* podeljene su prema tematskoj oblasti članka u kom su se javile (oblasti politika, kultura i sport), a u okviru svake oblasti navedeni su oblici *nomina agentis* i podeljeni u dve kategorije u zavisnosti od roda.

Ana Barbatesković (1988), *Kladovo, Bukatarska 21, učenica 3. razreda Srednje škole "Sveti Sava" u Kladovu*

MENTOR:
Milana Vrgović, *Filološki fakultet u Beogradu*

Tabela 1. Raspodela *nomina agentis* u novinama “Večernje novosti” i “Politika” iz 1986. i 2006. godine

Oblik	Oblast							
	politika		kultura		sport		procenat	
	1986.	2006.	1986.	2006.	1986.	2006.	1986.	2006.
<i>Nomina agentis</i> muškog roda	44	64	39	40	1	2	47.2	31.7
<i>Nomina agentis</i> ženskog roda	24	66	44	88	26	74	52.8	68.3

Analiza na dijahronijskom planu

U novinama “Večernje novosti” i “Politika” pronađeno je ukupno 512 oblika ženskih *nomina agentis*, i njihov broj po godini i oblastima dat je u tabeli 1. Na ovaj način najbolje se mogu prikazati razlike na dijahronijskom planu jer se upoređuje ukupan broj *nomina agentis* u novinama iz 1986. sa ukupnim brojem u novinama iz 2006. godine.

Ukupan broj *nomina agentis* u 1986. godini iznosi 178, a u 2006. godini 334. U oblasti politike u izdanjima novina iz 1986. godine pronađeno je 68 imenica, a iz 2006. godine 130 imenica. Oblast kultura u izdanjima novina iz 1986. godine broji 83 imenice, a iz 2006. godine 128 imenica. Iz članaka u oblasti sporta iz 1986. godine ekscipirano je 27 imenica, a u 2006. godini 76 imenica.

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli primećuje se da raste broj imenica kojima se žena označava kao vršilac radnje. U izdanjima novina iz 2006. godine veći je procenat korišćenja *nomina agentis* ženskog roda u odnosu na muški.

Broj *nomina agentis* po oblastima raste. Zanimljiv je podatak da su *nomina agentis* i muškog i ženskog roda u oblasti politike u 2006. godini učestalije u odnosu na 1986. godinu, s tim što ženski rod u 2006. godini dominira nad muškim rodom, što je suprotno od rezultata za 1986. godinu. Što se oblasti kulture tiče, broj *nomina agentis* muškog roda nije se značajno promenio, a *nomina agentis* ženskog roda su dvostruko brojnije. U sportu su, takođe, *nomina agentis* ženskog roda u 2006. godini frekventnije u odnosu na 1986. ($\chi^2 = 54$, DF = 8, $p < 0.001$)

Rezultati prethodne analize jasno kazuju da su i u “Večernjim novostima” i u “Politici” uočljive značajne promene u periodu od 20 godina – novine su se prilagodile današnjim stavovima, pa samim tim i postoji tendencija stvaranja i korišćenja *nomina*

agentis ženskog roda ($\chi^2 = 11.5$, DF = 1, $p < 0.001$).

Usled sve aktuelnije političke korektnosti i jačanja feminističkih stavova, stvaraju se imenice kojima će se gramatičkim rodom jasno ukazati na razliku u prirodnom polu. Pod političkom korektnošću podrazumeva se tendencija da se svi članovi ljudske zajednice posmatraju kao ravnopravni, a to u ovom slučaju znači da se muškarac i žena jednako posmatraju. Zagovornici feminističkih teorija zahtevaju da se stvore nove, posebne imenice ženskog roda za zanimanja koja obavlja žena jer bi na taj način, po njihovom mišljenju, bio postignut ravnopravan odnos između muškarca i žene. Smatraju da se ravnopravnost polova može postići i jezikom, odnosno da se ukazivanjem na razlike u gramatičkom rodu ističe i razlika u polu. Zato se sve češće stvaraju i koriste *nomina agentis* ženskog roda.

Analiza na sinhronijskom planu

Kako bi se ispitale razlike u frekventnosti *nomina agentis* na sinhronijskoj osi, iskorišćeni su oblici imenica ekscipiranih iz građe koju čine “Večernje novosti”, “Politika” i novine “Danas” iz 2006. godine. U člancima je pronađeno 519 *nomina agentis*. Broj *nomina agentis* iz “Večernjih novosti”, “Politike” i novina “Danas” dat je u tabeli 2.

Iz članaka “Večernjih novosti” ekscipirano je 118 *nomina agentis*. U oblasti politike pronađeno je 50 imenica, u kulturi 47, a u sportu 21 imenica.

Iz članaka “Politike” ekscipirano je 216 *nomina agentis*. U oblasti politike pronađeno je 80 imenica, u kulturi 81, a u sportu 55 imenica.

Iz članaka novina “Danas” iz 2006. godine ekscipirano je 186 *nomina agentis*. U oblasti politike pronađena je 71 imenica, u kulturi 96, a u sportu 19 imenica.

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli primećuje se da su *nomina agentis* ženskog roda frekvent-

Tabela 2. Raspodela *nomina agentis* po rodu u novinama “Večernje novosti” (VN), “Politika” (P) i “Danas” (D) iz 2006. godine

Oblik	Oblast											
	politika			kultura			sport			procenat		
	VN	P	D	VN	P	D	VN	P	D	VN	P	D
<i>Nomina agentis</i> muškog roda	24	40	32	12	28	34	0	2	1	30	32.4	36
<i>Nomina agentis</i> ženskog roda	26	40	39	35	53	62	21	53	18	70	67.6	64

nije od muškog roda u svim novinama i svim oblastima – politika, kultura i sport. U svakoj oblasti ponaosob frekventnije su *nomina agentis* ženskog roda u odnosu na muški rod. *Nomina agentis* ženskog roda su učestalije u kulturi u odnosu na ostale oblasti ($\chi^2 = 146$, DF = 14, $p < 0.001$)

Pretpostavljeno je da će razlike među novinama biti veće zbog različitih stavova koje one zagovaraju. Prema popularnom mišljenju, novine “Danas” su evropski orijentisane, pa samim tim u većoj meri usvajaju evropske tokove – političku korektnost i feminističke stavove. “Politika” je tradicionalnija, a “Večernje novosti” se posmatraju kao neutralne novine. Analiza je pokazala da je hipoteza opovrgnuta i da većih razlika među novinama nema ($\chi^2 = 0.5$, DF = 2, $p = 0.76$)

Osim toga što razlika među novinama nema, primećeno je da u istim novinama postoje članci u kojima dolazi do upotrebe *nomina agentis* i muškog i ženskog roda za istu osobu, kao na primer:

Gradonačelnik Novog Sada Maja Gojković ostala je pri ranijem stavu [...] Markov je juče, iako je **gradonačelnica** uputila gradskoj skupštini inicijativu da ga razreši sa funkcije člana vlade zaduženog za privredu [...] Pošto je **gradonačelnica** obaveštena da je Markov došao, otišla je da se uveri i, kako kažu u gradskoj kući, zatekla ga u telefonskom razgovoru [...] **Gradonačelnica** je sa reči prešla na dela [...]

Kao što se može primetiti iz navedenog primera, *nomina agentis* muškog roda upotrebljena je samo uz ime, dok se u ostalim slučajevima (kada se ime ne navodi) javlja ženski rod.

Tvorba *nomina agentis* ženskog roda

Analizom su pronađeni interesantni oblici *nomina agentis*. Sve su češće imenice koje imaju sufiks *-(k)inja* kao što su, na primer: *kontrabasistkinja*,

flautistkinja, *violočelistkinja*, *solistkinja*, *violonistkinja*, *harfistkinja*, *pijanistkinja*, *producentkinja*, *koreografkinja*, *studentkinja*, *asistentkinja*, *agentkinja*, *pesnikinja*, *šahistkinja*. Navedeni oblici stvoreni su dodavanjem sufiksa *-kinja* na *nomina agentis* muškog roda (*student + kinja*) ili je na koren reči, koji ujedno označava i instrument, dodat sufiks *-ist* da bi se dobila imenica muškog roda. Na tako stvorenu *nomina agentis* naknadno je dodat sufiks *-kinja* (*kontrabas + ist + kinja*). Novostvoreni oblici su često neprirodni za izgovor.

Nomina agentis ženskog roda *zamenica*, *poslanica* i *trenerka*, koje su pronađene u građi, već imaju druga značenja, a korišćenje istih oblika za različita značenja može dovesti do nejasnoća, odnosno prave informacije se mogu dobiti samo na osnovu konteksta.

Kongruencija

Kongruencija je morfosintaksička veza između reči, tj. podrazumeva slaganje u rodu, broju, padežu ili licu u zavisnosti od vrsta reči koje stupaju u rečenične odnose. Za jezički problem koji je obrađivan u ovom radu bitno je slaganje u rodu. Ukoliko se koristi *nomina agentis* muškog roda, glagolski oblik trebalo bi da, takode, bude u muškom. Isto je i sa ženskim rodom. Međutim, kada se koristi *nomina agentis* muškog roda a zatim se glagolskim oblikom jasno kaže da je vršilac radnje u stvari žena, dolazi do neslaganja u rodu. To se može videti u primeru:

Hua Đijang, **portparol** Martija Ahtisarija, **izjavila je**, kako juče prenose [...]

Zaključak

Rezultati su pokazali da raste broj *nomina agentis* ženskog roda u vremenskom razmaku od 20 godina. *Nomina agentis* ženskog roda su bile učestalije i u 1986. godini, samo se nakon 20 godina

vidi drastična razlika u korišćenju *nomina agentis* muškog i ženskog roda. Veća frekventnost *nomina agentis* ženskog roda u odnosu na muški rod u 2006. godini može se objasniti aktuelizacijom političke korektnosti. Što se tiče razlika među novinama, rezultati kazuju da ih nema – u svim novinama se javljaju *nomina agentis* ženskog roda kao frekventnije, ali nijedne novine se ne ističu po korišćenju *nomina agentis* ženskog roda u odnosu na druge analizirane novine. Takođe, autor je primetio brojne probleme koji nastaju sa napretkom ovog jezičkog fenomena.

Literatura

Bugarski R. 2003. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Čigoja.

Bugarski R. 2004. *Jezik u društvu*. Beograd: Čigoja.

Savić S. 1995. *Jezik i pol I: Istraživanja u svetu*. Novi Sad: Filozofski fakultet. Dostupno na:

<http://www.zenskipolitickipokret.com/jezik%20i%20pol.html>

Stanojčić Ž., Popović Lj. 2002. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Ana Barbatesković

Use of Feminine *Nomina agentis* in Daily Newspapers

The use of feminine *nomina agentis* in daily newspapers was analyzed in this work. The aim was to describe social changes which reflect on language. The hypothesis was that feminine *nomina agentis* will be more frequent in the newspapers in the year 2006 than in the year 1986. The material for this research were the daily newspapers “Politika”, “Večernje novosti” and “Danas”. The hypothesis was confirmed by the analysis.